

RURALIZACJA JAKO METODA PRZECIWDZIAŁANIA PROBLEMOM KURCZĄCYCH SIĘ MIAST NA PRZYKŁADZIE GÖRLITZ

Jerzy Ładysz¹, Wojciech Jabłoński²

¹Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, ²Politechnika Wroclawska

RURALIZATION AS A METHOD OF COUNTERACTION OF SHRINKING TOWNS' PROBLEMS: A CASE STUDY OF GÖRLITZ

Streszczenie

Kurczenie się miast jest względnie nowym problemem badawczym. Zmniejszanie się liczby mieszkańców dotyczy coraz większej liczby miast, szczególnie w krajach Europy Zachodniej, Europy Wschodniej i w Stanach Zjednoczonych. Utrzymujący się odpływ mieszkańców powoduje liczne problemy ekonomiczne, społeczne, infrastrukturalne, środowiskowe, planistyczne. Nie istnieją sprawdzone, uniwersalne metody zapobiegania i przeciwdziałania kurczeniu się miast. W artykule przedstawiono wyniki badania ankietowego wśród mieszkańców Görlitz i kilku sąsiadujących wsi dotyczącego proponowanej w artykule ruralizacji obrzeży miasta. Wyniki przeprowadzonego badania i analiz wskazują na potrzebę zmniejszenia granic administracyjnych kurczącego się miasta i przywrócenie jego obrzeżom statusu obszarów wiejskich, w ramach szerszego zastosowania koncepcji ruralizacji jako metody przeciwdziałania negatywnym skutkom kurczenia się miast. Badanie stanowi kontynuację wcześniejszych analiz wpływu redukcji funkcji granicy państwowej na rozwój miast granicznych Zgorzelca i Görlitz oraz transgranicznego planowania przestrzennego m.in. w tych miastach (Ładysz, 2005, 2008).

Słowa kluczowe: ruralizacja, kurczące się miasta, Görlitz

Summary

Shrinking cities/towns is a relatively new research problem. Depopulation refers to a growing number of cities/towns, especially in Western Europe, Eastern Europe and the United States. The continuing outflow of population causes many economic, social, infrastructural, environmental and planning problems. Until now don't exist proven, universal methods of preventing and counteraction shrinkage of the cities/towns. The article presents the results of a survey conducted among inhabitants of Görlitz and several neighboring villages concerning ruralization of the town outskirts proposed in the article. The results of the survey and conducted analyzes confirm the need to reduce the administrative borders of the shrinking town and reinstatement a status of rural area to the outskirts of the town – in the framework of the wider application of the ruralization concept as a method of counteracting the negative effects of the town shrinkage. The study is a continuation of earlier analysis of the impact of reduction of the state border function on the development of border towns Zgorzelec and Görlitz and analysis of cross-border spatial planning in these towns (Ładysz, 2005, 2008).

Key words: ruralization, shrinking towns, Görlitz

WSTĘP

Shrinking towns/cities (kurczące się miasta; zanikające miasta) to miasta dotknięte znacznym odpływem ludności, w których istotnie spada gęstość zaludnienia (Cymer A.). Główną przyczyną kurczenia się miast (*shrinkage*) jest emigracja. Zjawisko kurczenia się miast wiąże się m.in. z dezurbanizacją i dotyczy najczęściej miast położonych peryferyjnie względem ośrodków centralnych kraju (Ganser R., Piro R., 2012). Z różnych powodów niektóre miasta w dalszym ciągu przyciągają mieszkańców, inne natomiast tracą kolejnych mieszkańców. W skali świata w ciągu ostatnich 50 lat około 370 miast powyżej 100 tys. mieszkańców odnotowało ponad 10% straty ludności. Ponad 25% zanikających miast znajduje się w Stanach Zjednoczonych (Heczko-Hyłowa E., 2008). Według źródeł niemieckich (Görlitz Kompetenzzentrum Revitalisierender Städtebau), kraje o największej liczbie zanikających miast to: Stany Zjednoczone – 59, Chiny – 33, Wielka Brytania – 27, Niemcy – 26, Brazylia – 23, Włochy – 22, Ukraina – 17, Republika Południowej Afryki – 17, Nigeria – 14, Kazachstan – 13, Rosja – 13, Japonia – 12, Chile – 10, Indie – 9, Wietnam – 9, Indonezja – 8. W ciągu niecałych 20 lat w Niemczech wschodnich opustoszało ponad milion mieszkań (w 2030 r. ma być ich 2 miliony). W Lipsku, Halle i innych miastach

zaczęły pojawiać się wyludnione, opuszczone osiedla z wielkiej płyty (mieszkańcy masowo zamieniali mieszkania na nowe, albo przeprowadzali się do Niemiec zachodnich), ale jednocześnie wyludniły się śródmieścia.

W ramach szerszego procesu odpływu ludności z niektórych miast następuje także proces odwrotny do urbanizacji – przesiedlania się ludności miejskiej z ścisłego centrum na słabo zaludnione obrzeża miast oraz na obszary wiejskie w pobliżu miasta (Ruralizacja, 2014). Ta grupa mieszkańców zdecydowanie preferuje zamieszkanie w domach jednorodzinnych na sporych powierzchniowo działkach w porównaniu do mieszkań w śródmiejskich kamienicach. Następuje przenoszenie elementów kultury, obyczajowości wiejskiej do miasta, a w szczególności do obszarów podmiejskich i przyjmowanie wiejskiego stylu życia. Obserwowane „oddolne” zjawisko ruralizacji obrzeży kurczących się miast spowodowane jest często większą atrakcyjnością terenów poza śródmieściem, obszarów słabo zaludnionych w niektórych miastach, które poprzez zabudowę domami jednorodzinnymi na względnie sporych działkach nabywają wiejskiego charakteru.

Problem ruralizacji pojawia się m.in. z powodu niedostosowywania we właściwym czasie granic administracyjnych kurczących się miast do malejącej, często kilkakrotnie w stosunku do stanu maksymalnego, liczby mieszkańców. Ruralizacja polegająca przede wszystkim na zmniejszaniu granic administracyjnych kurczących się miast niesie ze sobą m.in. takie korzyści dla mieszkańców przywróconych obszarów wiejskich, jak: niższe podatki i opłaty lokalne, praktycznie brak ograniczeń wynikających z maksymalnej powierzchni działek, możliwość rozbudowy istniejących działek siedliskowych, mniejsze koszty utrzymania infrastruktury technicznej.

CEL I METODYKA BADAŃ

Celem przeprowadzonego badania była ocena potrzeby realizacji koncepcji ruralizacji jako metody przeciwdziałania problemom kurczenia się niemieckiego miasta Görlitz (na granicy z Polską). Jest to miasto średniej wielkości, w którym od około 1950 roku obserwuje się zjawisko odpływu ludności ze wszystkimi konsekwencjami, typowymi dla kurczących się miast.

Do realizacji celu badania wykorzystano następujące metody badawcze: studium przypadku kurczącego się od ponad 60 lat miasta Görlitz, analiza kosztów i korzyści. Materiały do badania pozyskano wykorzystując takie metody, jak: studia literatury przedmiotu (*desk research* i *web research*), badanie ankietowe, wizja terenowa.

Badanie ankietowe pogłębione wywiadem zogniskowanym zostało przeprowadzone w październiku 2013 r. wśród mieszkańców Görlitz oraz sąsiednich wsi: Shonau-Berzdorf, Ostritz, Ebersbach, Girbigsdorf. O wypełnienie kwestio-

nariusza proszono osoby pracujące, w średnim wieku. Uzyskano 57 odpowiedzi, w tym – 25 kwestionariuszy wypełnionych przez mieszkańców Görlitz i 32 wypełnione przez mieszkańców wymienionych wsi. Kwestionariusz badania ankietowego składał się z czterech pytań merytorycznych. Do każdego z pierwszych trzech pytań podano tabele z kilkunastoma propozycjami odpowiedzi podlegającymi ocenie w skali od 0 do 10 pkt.

OPIS PROBLEMU BADAWCZEGO

Problem badawczy jest zawarty w pytaniach:

1. Jakie procesy zachodzące w niemieckim przygranicznym mieście Görlitz uzasadniają wdrożenie koncepcji ruralizacji jako metody przeciwdziałania nawarstwiającym się problemom kurczącego się od wielu lat miasta?
2. Czy istnieje potrzeba zmniejszenia granic administracyjnych Görlitz do obszaru o jednoznacznie miejskim charakterze zabudowy i stylu życia mieszkańców – jako opóźniona reakcja na oddolny, trwający od kilkudziesięciu lat proces ruralizacji obrzeży miasta?

Görlitz jest spektakularnym przykładem kurczącego się miasta (Landesentwicklungsplan); znajduje się w Niemczech wschodnich, na granicy z Polską. W związku z zamykaniem pobliskich kopalni odkrywkowych węgla brunatnego i elektrowni na węgiel brunatny, liczba mieszkańców miasta spadła ze 100.147 osób w 1950 r. (Haslinger P., Kreft W., Strauchold G., Žerelik R., Waack Ch., 2010) do 55.350 osób w 2011 r. (spadek prawie o 45%). W Görlitz zachodzą liczne zjawiska będące przeciwieństwem urbanizacji, polegające na odpływie ludności miejskiej na obrzeża miasta i do sąsiednich wsi, spowodowane większą atrakcyjnością terenów poza śródmieściem (Leitbilderund Handlungsstrategien für die Raumentwicklung in Deutschland, 2006). Następuje także upodabnianie się obrzeży miasta do obszarów wiejskich i przyjmowanie wiejskiego stylu życia.

Poważnym problemem w Görlitz, jak i we wszystkich zanikających miastach, staje się utrzymanie infrastruktury (Görlitz Kompetenzzentrum Revitalisierender Städtebau), ponieważ budowano ją dla dwukrotnie większej populacji. Spośród wielu problemów dotyczących wszystkie zanikające miasta, zarządzanie infrastrukturą jest jednym z najtrudniejszych. Wyższe koszty utrzymania infrastruktury rozkładają się na mniejszą liczbę ludności. Usługi publiczne nadal muszą być świadczone dla pozostających mieszkańców przy coraz większych odległościach geograficznych. Gęstość zaludnienia jest w sposób bezpośredni związana z wydatkami na infrastrukturę lokalną.

Badania nad zarządzaniem infrastrukturą w kurczących się miastach są szczególnie popularne w USA. Jedno z takich badań w Kent State University tyl-

ko potwierdziło problem ze znalezieniem odpowiedniej strategii, która pozwoliłaby zaoszczędzić na kosztach likwidacji i/lub utrzymania zbędnej infrastruktury nie proponując żadnego rozwiązania (Hoornbeek J., 2009).

Istnieje kilka podejść metodycznych, w tym zachęt finansowych, regulacji prawnych i monitoring, do problemu kurczących się miast (Hoornbeek J., 2009):

1. rewitalizacja kluczowych obszarów, aby były bardziej atrakcyjne dla przedsiębiorstw i mieszkańców,
2. ograniczanie negatywnych skutków kurczenia się miast poprzez regulacje granic miasta.

W ostatnim podejściu chodzi przede wszystkim o to, aby zapobiegać problemowi kurczenia się miasta jeszcze zanim to się stanie. Dostosowana do realiów kurczących się miast granica miasta i podmiejskich jednostek administracyjno-terytorialnych predestynuje cały obszar aglomeracji do współpracy, aby zapobiec/przeciwdziałać skutkom kurczenia się miasta. To podejście, które zwiększa gęstość zaludnienia w granicach administracyjnych miasta, jest z powodzeniem stosowane w wielu miastach, takich jak Portland, Oregon, m.in. żeby zmaksymalizować zwrot z inwestycji w infrastrukturę.

WYNIKI BADANIA ANKIETOWEGO WŚRÓD MIESZKAŃCÓW GÖRLITZ I SĄSIADUJĄCYCH WSI SHONAU-BERZDORF, OSTRITZ, EBERSBACH, GIRBIGSDORF

W tabeli 1 przedstawiono średnią ocenę przez wszystkich (57) respondentów, poszczególnych procesów zachodzących w Görlitz, mających znaczenie dla dalszego rozwoju tego miasta.

Większość respondentów za najistotniejsze dla dalszego rozwoju Görlitz uznała takie procesy, jak (tab. 1): starzenie się społeczeństwa i odpływ mieszkańców z centrum Görlitz na obszary wiejskie (po 8,3 pkt), emigrację mieszkańców z miasta (8,0 pkt), wyludnianie się centrum miasta (7,9 pkt), rosnącą liczbę pustych kamienic i mieszkań w centrum miasta (7,7 pkt), kurczenie się lokalnego rynku pracy, wysoki poziom bezrobocia w mieście (6,6 pkt), rosnącą atrakcyjność zamieszkania w domach jednorodzinnych w porównaniu z zamieszkaniem w kamienicach (6,5 pkt), rosnącą atrakcyjność obszarów wiejskich w pobliżu miasta jako miejsc zamieszkania (6,4 pkt), puste ulice, pustą przestrzeń publiczną w mieście (6,1 pkt). W mniejszym stopniu mieszkańcy Görlitz i badanych wsi dostrzegają problem rosnących kosztów utrzymania infrastruktury technicznej (4,8 pkt) i społecznej (4,5 pkt). Wśród „innych” procesów oddziałujących na dalszy rozwój Görlitz, a nie wymienionych w tabeli z propozycjami odpowiedzi, respondenci wpisali i poddali ocenie intensyfikację współpracy z sąsiednim Zgorzelcem (3 pkt), popularyzację Görlitz jako miejsca zamieszkania emerytów

z landów zachodnich Niemiec (4 pkt), popularyzację Görlitz jako miejsca zamieszkania rodzin mniej zamożnych z innych części Niemiec (4 pkt), napływ imigrantów z Polski i państw spoza Unii Europejskiej (3 pkt), poprawa stanu środowiska naturalnego, zamykanie kopalń odkrywkowych węgla brunatnego w pobliżu, zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru (4 pkt).

Tabela 1. Średnia ocena odpowiedzi respondentów na pytanie „Proszę ocenić w skali od 0 do 10 pkt znaczenie dla dalszego rozwoju Görlitz następujących procesów zachodzących w tym mieście:”

Table 1. Average assessment of answers to the question „Please, assess in the scale from 0 to 10 points the importance for the further development of Görlitz of the following processes taking place in the town:”

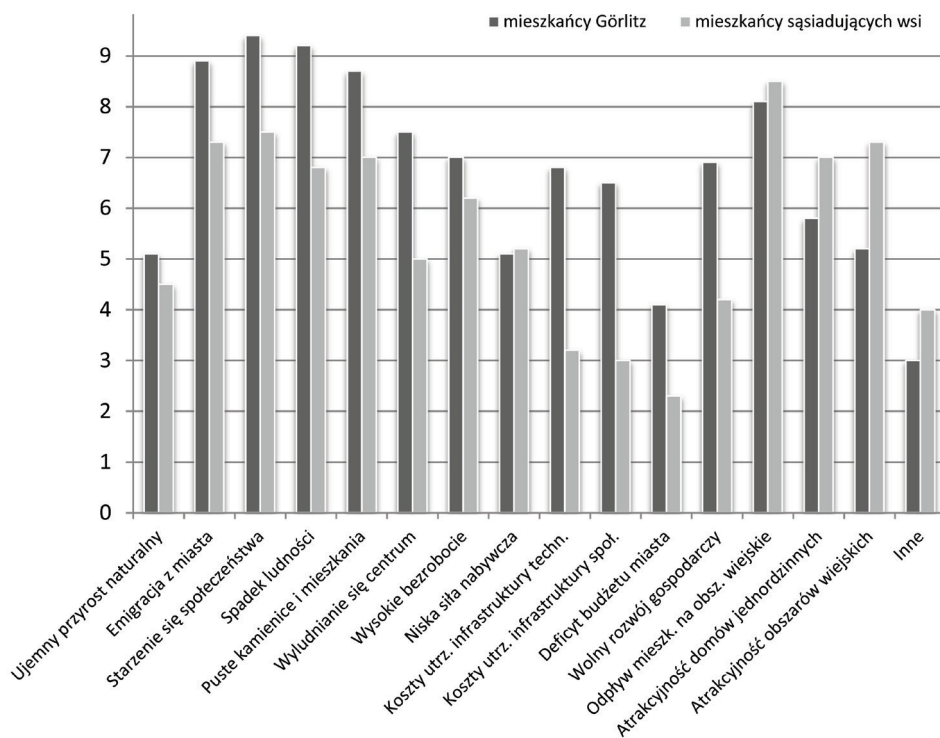
Lp.	Procesy	Ocena, 0-10 pkt
1.	Ujemny przyrost naturalny	4,8
2.	Emigracja z miasta	8,0
3.	Starzenie się społeczeństwa	8,3
4.	Wyludnianie się centrum	7,9
5.	Rosnąca ilość pustych kamienic i mieszkań w centrum miasta	7,7
6.	Puste ulice, przestrzenie publiczne	6,1
7.	Kurczenie się rynku pracy w mieście, wysokie bezrobocie	6,6
8.	Niskie wynagrodzenia, niska siła nabywcza ludności	5,2
9.	Rosnące koszty utrzymania infrastruktury technicznej <i>per capita</i>	4,8
10.	Rosnące koszty utrzymania infrastruktury społecznej <i>per capita</i>	4,5
11.	Rosnący deficyt budżetu miasta	3,1
12.	Wolny rozwój gospodarczy miasta	5,4
13.	Odływ mieszkańców na obszary wiejskie w pobliżu centrum miasta	8,3
14.	Rosnąca atrakcyjność zamieszkania w domach jednorodzinnych w porównaniu z zamieszkaniem w kamienicach	6,5
15.	Rosnąca atrakcyjność obszarów wiejskich w pobliżu miasta jako miejsca zamieszkania	6,4
16.	Inne:	3,6

Gdzie: 0 pkt – dane zjawisko nie występuje / nie jest istotne dla dalszego rozwoju Görlitz

10 pkt – zjawisko ma kluczowe znaczenie dla dalszego rozwoju Görlitz

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Na rysunku 1 pokazano zróżnicowanie oceny respondentów na pytanie pierwsze – w zależności od ich miejsca zamieszkania (w Görlitz czy w jednej z sąsiadujących wsi objętych badaniem).

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

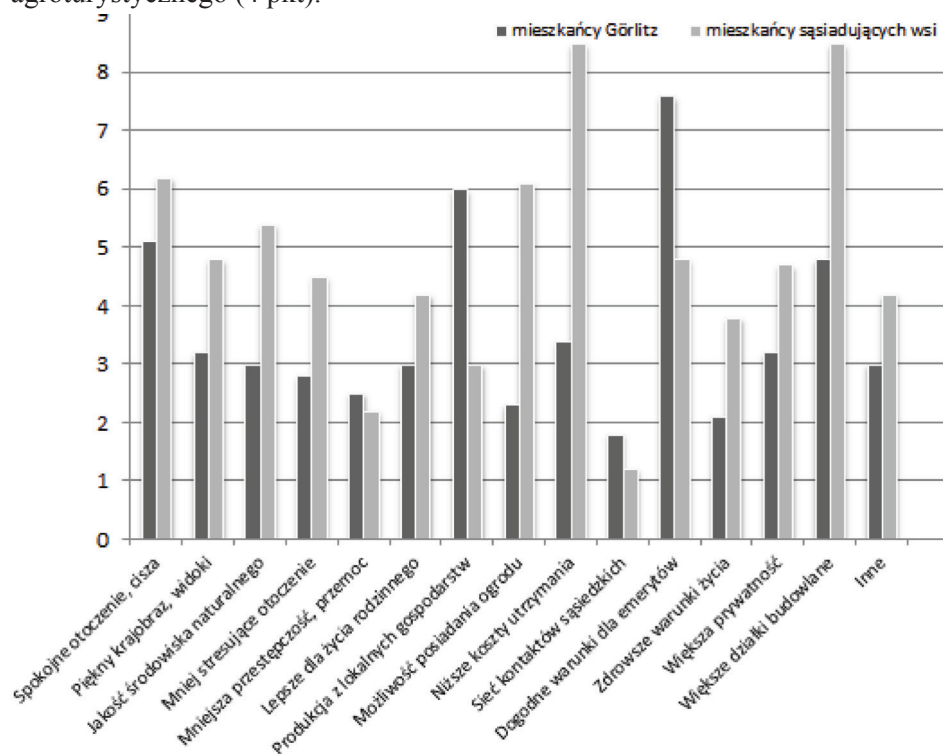
Rysunek 1. Analiza odpowiedzi na pytanie o znaczenie dla dalszego rozwoju Görlitz poszczególnych procesów zachodzących w tym mieście

Figure 1. Analysis of answers on the question about the importance for the further development of Görlitz of the following processes taking place in the town

Jak wynika z odpowiedzi na pytanie ankietowe, respondenci z Görlitz zdecydowanie mocniej odbierają większość procesów zachodzących w mieście i poddanych ocenie w badaniu (rys. 1).

W kolejnym pytaniu respondenci zostali poproszeni o ocenę w skali od 0 do 10 pkt korzyści wynikających z zamieszkania na obszarach wiejskich w porównaniu z zamieszaniem w Görlitz. Za najistotniejsze korzyści większość respondentów uznała: większe działki budowlane na obszarach wiejskich, własność ziemi (6,9 pkt), niższe koszty utrzymania się na obszarach wiejskich w porównaniu z wydatkami w centrum miasta, mniej kosztowny styl życia (6,3 pkt), dogodne warunki życia dla osób na emeryturze (6,0 pkt), brak zanieczyszczenia hałasem, spokojne otoczenie (5,7 pkt), możliwość posiadania ogrodu, uprawy warzyw i owoców na własny użytek (4,4 pkt), lepsza jakość środowiska

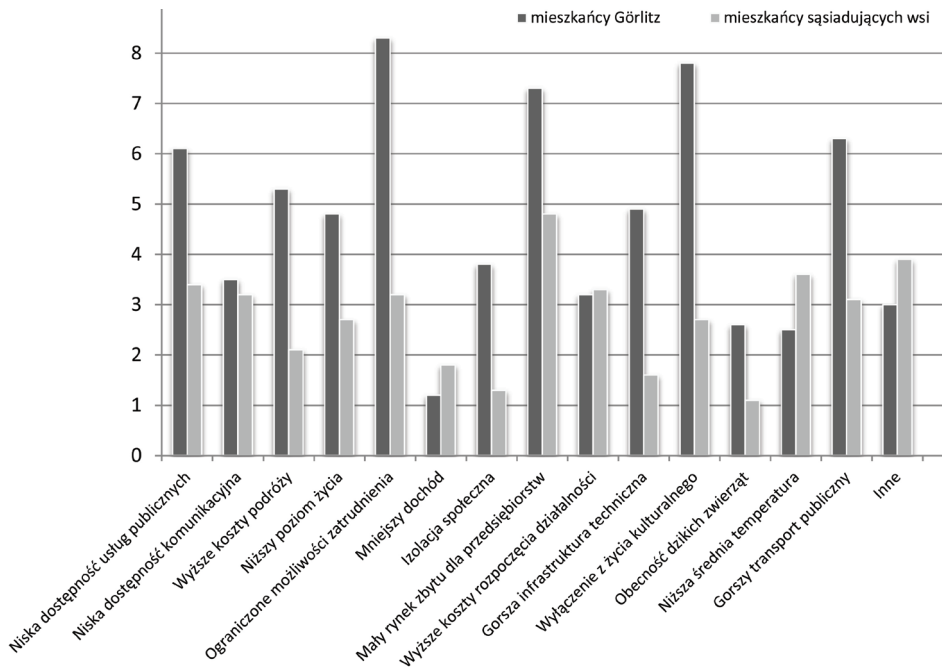
naturalnego, świeże powietrze, dostępność produkcji rolnej z lokalnych gospodarstw (po 4,3 pkt). W mniejszym stopniu mieszkańcy Görlitz i badanych wsi doceniają w kategoriach korzyści z zamieszkania na obszarze wiejskim: małe społeczności lokalne, sieć kontaktów sąsiedzkich (1,5 pkt), poczucie bezpieczeństwa, mniejsze wskaźniki przestępczości, przemocy na obszarach wiejskich, bardziej bezpieczne warunki do zabaw dla dzieci (2,3 pkt). Wśród „innych” korzyści wynikających z zamieszkania na obszarach wiejskich w pobliżu Görlitz, a nie wymienionych w tabeli z propozycjami odpowiedzi, respondenci wpisali i poddali ocenie: możliwość aktywnego wypoczynku na własnej działce, m.in. urządzenia placu zabaw dla dzieci, miejsca na grilla, basenu (3 pkt), możliwość budowy na własnej działce obiektów gospodarczych, np. hal magazynowych, zakładów produkcyjnych (4 pkt), możliwość założenia gospodarstwa agroturystycznego (4 pkt).

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Rysunek 2. Analiza odpowiedzi na pytanie o korzyści wynikające z zamieszkania na obszarach wiejskich w porównaniu z zamieszkaniami w centrum Görlitz

Figure 2. Analysis of answers on the question about the advantages to living in a rural area as opposed to the living in the Görlitz center

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

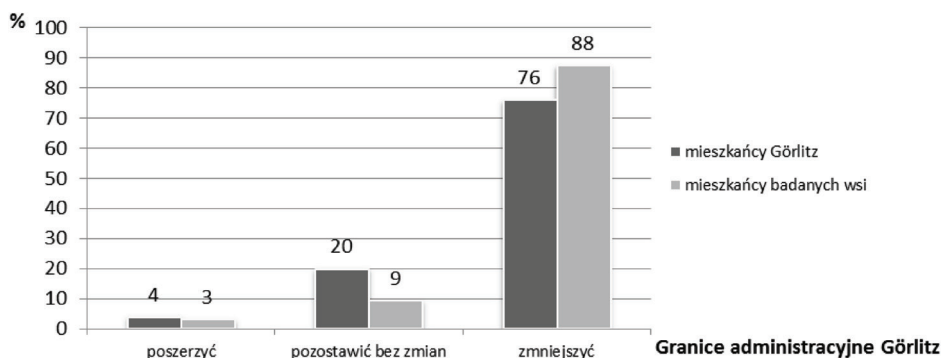
Rysunek 3. Analiza odpowiedzi na pytanie o koszty wynikające z zamieszkania na obszarach wiejskich w porównaniu z zamieszkaniem w centrum Görlitz

Figure 3. Analysis of answers on the question about the disadvantages to living in a rural area as opposed to the living in the Görlitz center

Na rys. 2 pokazano zróżnicowanie oceny respondentów na pytanie o korzyści wynikające z zamieszkania na obszarach wiejskich w porównaniu z zamieszkaniem w centrum Görlitz – w zależności od ich miejsca zamieszkania. Respondenci zamieszkali na obszarze wiejskim, bazując na własnym doświadczeniu, w większości przypadków nadają większą wagę niż respondenci z miasta korzyściom wynikającym z zamieszkania na obszarze wiejskim.

Następne pytanie w kwestionariuszu ankietowym dotyczyło oceny przez respondentów poszczególnych kosztów (słabych stron i zagrożeń) wynikających z zamieszkania na obszarach wiejskich w porównaniu z zamieszkaniem w centrum Görlitz. Za najbardziej istotne koszty (słabe strony i zagrożenia) wynikające z zamieszkania na obszarach wiejskich w porównaniu z zamieszkaniem w centrum Görlitz większość respondentów uznała: mniejszy rynek zbytu dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach wiejskich (5,9 pkt), ograniczone możliwości zatrudnienia, mała liczba miejsc pracy (5,4 pkt), wyłąc-

czenie z życia kulturalnego – teatr, kino, sztuka, wydarzenia kulturalne (4,9 pkt), niska dostępność usług publicznych, większa odległość do usług medycznych, edukacji, sklepów, dłuższy czas oczekiwania na reakcję służb ratowniczych (4,6 pkt), mniejsza dostępność różnych rodzajów transportu publicznego (4,5 pkt). Najmniejsze znaczenie w opinii mieszkańców Görlitz i badanych wsi mają takie koszty zamieszkania na obszarze wiejskim, jak: niższe dochody mieszkańców obszarów wiejskich w porównaniu z mieszkańcami miast (1,5 pkt), obecność dzikich zwierząt (1,8 pkt), wyłączenie społeczne, mniejsza ilość kontaktów międzyludzkich, większe odległości między sąsiadami (2,4 pkt). Wśród „innych” kosztów związanych z zamieszkaniem na obszarach wiejskich w pobliżu Görlitz, a nie wymienionych w tabeli z propozycjami odpowiedzi, respondenci wpisali i poddali ocenie: większą podatność na depresję (2 pkt), mniejsze szanse na rozwój zawodowy (5 pkt), gorsze perspektywy życiowe dla dzieci (5 pkt), większą trudność kupna i sprzedaży domu z działką na wsi niż mieszkania w mieście (2 pkt). Wśród 37 respondentów z badanych wsi 11 zaznaczyło odpowiedź, że pracuje w Görlitz. Na rysunku 3 pokazano zróżnicowanie oceny respondentów na pytanie o koszty wynikające z zamieszkania na obszarach wiejskich w porównaniu z zamieszkaniem w centrum Görlitz – w zależności od ich miejsca zamieszkania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Rysunek 4. Analiza odpowiedzi na pytanie „Czy uważa Pan/Pani, zgodnie z obserwowanym stylem życia mieszkańców poszczególnych części Görlitz, zgodnie z ocenionymi we wcześniejszym pytaniu procesami istotnymi dla dalszego rozwoju miasta, że granice administracyjne miasta powinny: a) zostać poszerzone, b) pozostać bez zmian, c) zostać zmniejszone?”

Figure 4. Analysis of answers on the question “According to observed style of living of inhabitants of different parts of Görlitz, to the above mentioned processes important to the further development of the town, do you think administrative borders of town should be: a) widened, b) do not moved, c) diminished?”

Na rysunku 4 pokazano zróżnicowanie oceny respondentów na pytanie o potrzebę zmiany granic administracyjnych Görlitz, zgodnie z obserwowanym przez nich stylem życia mieszkańców poszczególnych części Görlitz, a także zgodnie z ocenionymi we wcześniejszym pytaniu procesami istotnymi dla dalszego rozwoju miasta – w zależności od miejsca zamieszkania respondentów.

Z odpowiedzi respondentów na pytanie o potrzebę zmiany granic administracyjnych Görlitz wynika, że zarówno mieszkańcy Görlitz (76%), jak i mieszkańcy badanych sąsiednich wsi (88%) są świadomi potrzeby dostosowania granic administracyjnych miasta do preferowanego stylu życia mieszkańców poszczególnych części Görlitz, a także do zachodzących procesów w mieście.

WNIOSKI

Mimo, że Polskę nie dotknęły jeszcze problemy urbanistyczne, z którymi boryka się Wielka Brytania czy Niemcy wschodnie, bez wątpienia nasz kraj rozwija się w tym samym kierunku i część zagadnień zanikających miast wcześniej czy później dotknie i nasze społeczeństwo. Na przykład, w województwie śląskim coraz więcej miast zmagają się z problemami przemian demograficznych i ekonomicznych. Wyniki projektu badawczego „Shrink Smart” prowadzonego przez naukowców z Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego wskazują, że liczba mieszkańców konurbacji katowickiej w latach 1990–2007 spadła o 17% – z 2.311 tys. do 1.978 tysięcy. To znaczy, że w tym okresie w największej konurbacji w Polsce ubyło aż 333 tysiące mieszkańców. Jest to zastraszające tempo „kurczenia się” skupiska miejskiego, statystycznie największego w środkowej i wschodniej Europie (Mielus M., 2011).

Wyniki przeprowadzonego w Görlitz i kilku sąsiadujących wsiach badania ankietowego jednoznacznie wskazują na dostrzeganie przez mieszkańców zarówno miasta, jak i przylegających wsi potrzeby zmniejszenia obszaru miasta w granicach administracyjnych. Jest to zbieżne z koncepcją ruralizacji obrzeży kurczących się miast proponowanej w niniejszym opracowaniu. Zgodnie z niekorzystnymi prognozami demograficznymi (dalszy spadek liczby mieszkańców w mieście i w regionie), w celu minimalizacji kosztów utrzymania zbędnej/niewykorzystywanej w pełni infrastruktury technicznej warto zastosować koncepcję miasta kompaktowego (miasta małych odległości, miasta 5-minutowego) i wyłączyć z granic administracyjnych miasta obszary o charakterze wiejskim – co najmniej w części północnej i południowej – o niskiej gęstości zaludnienia, słabo powiązane funkcjonalnie z centrum miasta. Wpłyne to m.in. na wzrost bardzo niskiego wskaźnika gęstości zaludnienia w Görlitz (823 os./km²), zmniejszy się z kolei wysoki wskaźnik udziału gruntów rolnych w powierzchni miasta.

LITERATURA

- Cymer, A. Znikające miasta. http://www.sztuka-architektury.pl/index.php?ID_PAGE=33041 (dostęp: 12.01.2014)
- Ganser, R., Piro, R. (2012). *Parallel Patterns of Shrinking Cities and Urban Growth: Spatial Planning for Sustainable Development of City Regions and Rural Areas*. Urban Planning and Environment series. Burlington: Published by Ashgate Pub Co.
- Görlitz Kompetenzzentrum Revitalisierender Städtebau. <http://www.stadtforschung.com/content/index.html> (dostęp: 12.01.2014)
- Haslinger, P., Kreft, W., Strauchold, G., Žerelik, R., Waack, Ch. (2010) Goerlitz Zgorzelec. Historyczno-topograficzny atlas miast polskich. Tom 1. Marburg: Wydawnictwo Herder Institut.
- Heczko-Hyłowa, E. (2008) Reurbanizacja – wyzwanie dla Europy. *Urbanista*. 3.
- Hoornebeek, J. (2009) Literature Review. Sustainable Infrastructure in Shrinking Cities (online). Kent State University. Cleveland: Center for Public Administration and Public Policy and the Cleveland Urban Design Collaborative. <http://www.scribd.com/doc/54064004/Sustainable-Infrastructure-in-Shrinking-Cities> (dostęp: 12.01.2014)
- Landesentwicklungsplan (online). <http://www.landentwicklung.sachsen.de/11117.htm> (dostęp: 12.01.2014)
- Leitbilderund Handlungsstrategien für die Raumentwicklung in Deutschland (online). Berlin: Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung (BMVBS). 2006. http://www.stmwivt.bayern.de/fileadmin/user_upload/stmwivt/Themen/Landesentwicklung/Dokumente_und_Cover/Organisation/Leitbilder-und-Handlungsstrategien-fuer-die-Raumentwicklung-in-Deutschland-2006.pdf (dostęp: 12.01.2014)
- Ładysz, J. (2005). Transgraniczne planowanie przestrzenne jako przyszłościowa dziedzina współpracy transgranicznej. *Prace Naukowe, Akademickie Centrum Koordynacyjne w Euroregionie Nysa, Liberec – Zittau – Jelenia Góra*, s. 51-58.
- Ładysz, J. (2008). Wpływ redukcji roli granicy państwowej na rozwój współpracy transgranicznej na przykładzie współpracy miast bliźniaczych Zgorzelec i Görlitz. Dołzbasz, S., Raczyk, A. (red.). *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych. Europa bez granic – nowa jakość przestrzeni*. Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego nr 4, Wrocław: Wyd. Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 83-93.
- Mielus, M. (2011). Czy czeka nas zagłada miast? Badania na Uniwersytecie Śląskim. *Akademickie B+R*, 3(4).
- Ruralizacja (online). Wikipedia. <http://pl.wikipedia.org/wiki/Ruralizacja> (dostęp: 7.03.2014)

dr inż. Jerzy Ładysz,
Katedra Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu,
ul. Nowowiejska 3, 58-500 Jelenia Góra,
e-mail: jerzylad@gmail.com

dr inż. Wojciech Jabłoński,
Zakład Architektury i Planowania Wsi, Politechnika Wrocławska,
ul. B. Prusa 53/55, 50-317 Wrocław,
e-mail: wojciech.jablonski@pwr.wroc.pl